

УДК 339.543.2
DOI: 10.31733/17-03-2023-483-485

Людмила ВАЛУЄВА
доцент кафедри
загальноправих дисциплін
Національного університету
«Одеська морська академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ МИТНИХ СЕРВІТУТІВ

У цивільному праві сервітутом визнається право обмеженого користування чужим майном з певною метою на законній підставі, в тому числі, на підставі договору (ст. 401 Цивільного кодексу України). За сервітутом власник нерухомого майна передає іншій особі – сервітуру певні права щодо користування своїм майном.

Міжнародний сервітут – це обмеження суверенітету однієї держави над тією чи іншою її територією на користь іншої держави або групи держав.

Митний сервітут в міжнародному митному праві – це добровільне самообмеження держави у сфері здійснення її митної юрисдикції на частині своєї території чи акваторії, яку вона на визначених угодою умовах передає в оренду або тимчасове користування іншій державі. Крім частини своєї митної території також держава може передавати інфраструктурні об'єкти (транспортні комплекси, виробничі потужності, термінали), що на ній розташовані, разом з правами на установлення митного правопорядку держави-орендатора. Мета оренди повинна бути чітко прописана в угоді, наприклад, доступ до моря з облаштування вільних митних зон для забезпечення транзитного пересування, проїзд через сусідню земельну ділянку, прокладання та експлуатація ліній електропередачі, зв'язку чи трубопроводів, забезпечення водопостачання та меліорації тощо. Звісно, що подібні домовленості між державами мають бути на взаємовигідній основі, але історія знає приклади, коли від неможливості довести історичні підстави приналежності права власності на ті чи інші шматочки територій виникали політичні маніпуляції та суперечки щодо рівноправного використання сервітутних умов.

Головною особливістю міжнародного митного сервітуту є можливість здійснення митної юрисдикції за межами національної території.

Задля кращого розуміння умов застосування митного сервітуту, звернемося до історії його становлення і наведемо приклади міжнародних договорів про них, проаналізовані в посібнику К. Сандровського [1, с. 61].

Розглянемо Договір між Союзом РСР і Фінляндською Республікою про передачу в оренду Фінляндській Республіці радянської частини Сайменського каналу і острова Малий Висоцький від 27 вересня 1962 р. Він передбачав звільнення обох сторін від обкладення митом та зборами, а Фінляндії надавалося право регулювати за своїми законами на орендованих територіях взаємини між фінляндськими громадянами і установами, при цьому не зачіпаючи інтереси СРСР і його суверенітет. В цілому ж, на орендованих територіях діяло радянське законодавство з радянськими органами влади [2].

Договір надавав можливість Фінляндії отримати додатковий вихід до Фінської затоки в районі Выборга зі східної частини країни. Орендовані для сполучення з морем території – це була берегова смуга радянської частини каналу, шириною в середньому 30 метрів, по обидві сторони штучного русла каналу та інші обумовлені в договорі частини радянської території, які на час дії договору (50 років) вважалися для Фінляндії її додатковою митною територією. Строк дії вищевказаного договору сплинув у 2012 році.

Сандровський підкреслює, що у міжнародно-правовій літературі термін «сервітут» трактується досить широко – його застосовують не тільки щодо права транзиту через певну частину сухопутної території якої-небудь держави, а й по відношенню до проходу суден і прольоту літальних апаратів через міжнародні морські протоки і канали, проходу по міжнародних ріках та ін.

Митні сервітути, можуть застосовуватися і на підставах багатостороннього міжнародного договору. Таким, наприклад, є Договір про Шпіцберген (Свальбард), підписаний 9 лютого 1920 р. учасниками міжнародної конференції щодо визначення

статусу цього архіпелагу, яка проходила в Парижі [3].

До 1920 р. за угодою 1872 р. між Росією Норвегією та Швецією. Архіпелаг Шпіцберген не входив до складу території ніякої держави і вважався «нічийною територією», Договір 1920 р. закріпив за архіпелагом суверенітет Норвегії, а учасникам договору було надано право на гірський промисел, рибальство та полювання на морського звіра на островах Шпіцбергена і в територіальних водах архіпелагу [ст. 2, 3].

Таким чином на архіпелазі було встановлено суверенітет Норвегії, а державам-учасникам договору надавалося право на експлуатацію природних ресурсів архіпелагу і його територіальних вод. Норвегія зобов'язалася не споруджувати самостійно і не допускати спорудження морських баз або інших укріплень на території Шпіцбергена і не використовувати його для військових цілей [3, с. 9].

На сьогодні учасниками договору є: США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Нідерланди, Болгарія, країни колишньої Югославії, Угорщина, Данія, Норвегія, Польща, Чехія, Словаччина, Румунія, Італія, Швеція, колишні республіки СРСР, в тому числі й Україна, та інші держави, яких наразі вже близько 50.

З 1991 р. лівова частка прав щодо економічних інтересів на архіпелазі перейшли до Росії. Зараз Шпіцберген для неї – це ворота до Арктики, і до Атлантики, та можливість бути офіційно присутнім на архіпелазі через діяльність своїх організацій [4].

Що стосується митних та пов'язаних з ними аспектів цього сервіту, то, як пише Сандровський, вони зводяться до наступного: у ст. 3 Договору передбачено, що «...у всіх відносинах, і зокрема у всьому, що стосується вивезення і транзиту, громадяни всіх Високих Договірних Сторін, їх судна та їх вантажі не будуть підлягати будь-яким зборам або обмеженням, і вони не застосовуються до громадян, суден або вантажів, що користуються в Норвегії режимом найбільшого сприяння. Вивезення всяких вантажів, що призначаються до відправки на територію будь-якої з Договірних Держав, не повинно піддаватися ніяким повинностям або обмеженням ...».

За Договором 1920 р. встановлюється режим нейтралізації та демілітаризації Шпіцбергена і визнається абсолютний суверенітет Норвегії над архіпелагом, але на визначених договором умовах про те, що судна та громадяни держав-учасниць Договору користуються на однакових підставах правами на риболовлю та полювання в місцевостях і територіальних водах архіпелагу; мають однаковий вільний доступ для будь-якої мети та завдання, у води, фьорди та порти місцевостей, зазначених у Договорі, і вони можуть займатися без будь-яких перешкод, за умови дотримання місцевих законів, будь-якими морськими, промисловими, гірськими і торговельними операціями на умовах повної рівності як на суші, так і в територіальних водах без створення монополій щодо якогось заняття.

Договір 1920 р. є свого роду прикладом міжнародного митного сервіту, в частині вивезення, транзиту та режиму найбільшого сприяння з боку власника – Норвегії, як територіального суверена. Природно, що визнання недійсним договору або його розірвання, якщо він був підставою для встановлення сервіту, анулює і сервіту.

Отже, сервітут – це право користування (використання). Міжнародні митні сервітути можуть мати форму одностороннього акту держави, двостороннього чи багатостороннього міжнародного договору.

В завершення вважаю доцільним навести ще один приклад митного сервіту, який є актуальним для нашої країни у реаліях сьогодення. Так, у квітні 2022 р. прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон під час візиту до України представив Україні новий пакет військової допомоги. Крім того, Лондон відповів на запит українського уряду, лібералізувавши тарифи на переважну більшість імпорту з України та надавши митні сервітути, як частину зобов'язання щодо економічної стабільності країни, що значно полегшило переміщення допомоги та пожертвувань для народу України. Спрощення митних процедур стосується товарів, призначених для підтримки постраждалих від гуманітарної кризи в Україні, які експортуються з Великої Британії за умови, що ці товари не експортуються до Росії чи Білорусі або через них. Спрощені схеми застосовуються до кваліфікованих товарів незалежно від місця призначення, щоб забезпечити максимальну гнучкість для отримання допомоги туди, де в ній є найбільша потреба.

За такими сервітутами нерезиденти – підприємства, громадські організації, які надсилають допомогу з британських портів, зможуть оформити митну декларацію, без запитів до His Majesty's Revenue and Customs (далі – HMRC) (Управління з податкових та митних зборів Його Величності) перед експортом цих товарів. А для менших переміщень

взагалі не потрібно буде використовувати службу переміщення вантажів для проходження через порти, де вона працює. Сервітут також скасовує інші митні формальності, такі як необхідність повідомляти HMRC про експорт товарів та ін.

Завдяки скасуванню ввізних мит і тарифних квот за сервітутом український бізнес в перспективі дії угоди про вільну торгівлю у 2023 році матиме змогу збільшити експорт товарів з високою доданою вартістю. Йдеться, в першу чергу, про борошно, зерно, молочну продукцію, м'ясо птиці та напівфабрикати, томатну пасту, мед, кукурудзу, пшеницю, соки, гриби, цукор тощо. Саме ці товари Україна традиційно експортує до Великої Британії. Таким чином, це не лише сприятиме розвитку українського виробництва, але й збільшить надходження валютної виручки, зміцнюючи економіку України [5].

1. Сандровський К. К. Міжнародне митне право: підручник (2-ге вид., випр.). К. : Знання, КОО, 2001. С. 7-73.

2. Договір між Союзом РСР і Фінляндською Республікою про передачу в оренду Фінляндській Республіці радянської частини Сайменського каналу і острова Малий Висоцький від 27.09.1962 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU62002D>.

3. Договір про Шпіцберген від 09.02.1920 р. URL: <https://docs.cntd.ru/document/902038168>.

4. Росія зазіхнула на Шпіцберген. URL: <https://tsn.ua/svit/rosiya-zazihnula-na-shpicbergen-i-govorit-scho-ce-ne-spokonvichno-norvezka-teritoriya-rozpovidayemo-scho-vidbuvayetsya-1491768.html>.

5. Україна і Британія підписали угоду про скасування ввізних мит і квот. URL: <https://suspilne.media/235946-ukraina-i-britania-pidpisali-ugodu-pro-skasuvanna-vviznih-mit-i-kvot/>

УДК 334.7

DOI: 10.31733/17-03-2023-485-487

Олена ГУЗЕНКО

доцент кафедри господарсько-правових
дисциплін та економічної безпеки

Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент

ВПЛИВ ПРИНЦИПІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Діяльність сучасних підприємств відбувається в умовах воєнного стану, а як наслідок, з'явилися ряд негативних чинників, які уповільнюють їх розвиток. Серед них втрата бізнесу часткова або повна, потенційних покупців продукції, у яких суттєво знизилися доходи, значні коливання курсу валют, інфляційної складової у ціні продукції, подорожчання виробничих ресурсів для випуску продукції та практична втрата логістичних зв'язків з різними комерційними партнерами. У ситуації, що склалася особливої актуальності набирають питання економічної безпеки підприємств, розуміння її сутнісного змісту та дотримання принципів її проведення. На даний час кожне підприємство зацікавлене в збереженні та накопиченні власних коштів з метою оновлення виробничих циклів, налагодження нових логістичних зв'язків з комерційними партнерами, щоб мати можливість проводити підприємницьку діяльність. Проте, без дієвої системи економічної безпеки, розробки заходів здатних запобігти різним загрозам, які виникають під впливом негативних чинників досягти результативності в підприємницькій діяльності практично не можливо, що підкреслює сучасність обраного напрямку дослідження.

Питання економічної безпеки підприємств не є новим, проте актуалізується в умовах воєнного стану в країні. Політики та науковці постійно приділяють увагу вивченню проблематичних, методологічних та рекомендаційних аспектів розробки та впровадження програм економічної безпеки на підприємствах, проте в умовах воєнного стану в Україні стає очевидною необхідність поглибленого дослідження. До складу вчених, котрі обирали предметом досліджень економічну безпеку підприємств варто включити таких як Е. Данілов [1], В. Дикань та І. Назаренко [2], Є. Овчаренко [3], О. Ілляшенко [4], Т. Васильців, В. Волошин, О. Бойкевич, В. Каркавчук [5] та інші. Слід віддати належне науковцям за доволі поглиблений розгляд обраних проблем у контексті економічної